

Толковен речник за климатски промени Climate change glossary

Овој толковен речник е подготвен со техничка и финансиска поддршка на Програмата за развој на Обединетите Нации (УНДП) и Глобалниот фонд за животна средина (ГЕФ).
This glossary has been prepared with technical and financial support from the United Nations Development Programme (UNDP) and the Global Environment Facility (GEF).

Назив (мк)	Назив (анг)	Опис(мк)	Опис (анг)
А интегрирани дозволи	A integrated permits	А интегрираните дозволи - се во надлежност на Министерството за животна средина и просторно планирање, односно органот на државната управа надлежен за работите од областа на животната средина .Овие инсталации ќе треба да ги исполнат барањата за најдобри достапни техники (НДТ).	A integrated permits are under the competence of the Ministry of Environment and Physical Planning. In order to obtain such permit, the installations would have to meet the requirements of the BAT (Best Available Tehniques)
автоматизирани метеоролошки станици	automated meteorological stations		
агродофични параметри	agroedaphic parameters		
агроклиматско зонирање	agro-climatic zoning		
адаптација без жалење	no regrets adaptation		
аеробен третман	aerobic treatment		
азотни оксиди (NOx)	nitrogen oxides (NOx)	Некој од неколкуте оксиди на азотот.	Any of several oxides of nitrogen.

аквифер, водоносен слој	aquifer	Слој на пропустлива карпа што држи вода. Незатворениот аквифер се полни со вода директно од врнежите дожд, од реките и од езерата. Стапката на полнењето ќе зависи од пропустливоста на карпите и почвата кои го опкружуваат. Затворениот аквифер се одликува со горен слој што е непропустлив така што локалните врнежи од дожд не влијаат врз аквиферот.	A stratum of permeable rock that bears water. An unconfined aquifer is recharged directly by local rainfall, rivers, and lakes, and the rate of recharge will be influenced by the permeability of the overlying rocks and soils. A confined aquifer is characterized by an overlying bed that is impermeable and the local rainfall does not influence the aquifer.
алатки за известување	reporting tools		
алтернативна енергија	alternative energy	Енергија добиена од нефосилни горива која ниту троши природни ресурси, ниту ѝ штети на животната средина.	Energy derived from non-fossil-fuel sources that neither spends natural resources, nor it is harmful for the environment.
алтернативни извори на енергија	alternative energy sources		
анаеробна дигестија	anaerobic digestion		
анаеробни дигестори	anaerobic digesters		
анализа за ублажување на климатските промени	climate change mitigation analysis		
Анекс 1	Annex 1		
антропогени фактори	anthropogenic factors		
апсолутни минимални температури	absolute minimum temperatures		
атмосферска депозиција	atmospheric deposition		
биогаз	biogas		
биодизел	biodiesel		

биоенергија	bioenergy		
биоинформатика	bioinformatics		
биокоридори	bio-corridors		
биот	biota	Сите живи организми во една област; флората и фауната земени како целина.	All living organisms of an area; the flora and fauna considered as a unit.
биотехнологија	biotechnology		
брзина на ветерот	wind speed		
брuto примарно производство (GPP)	Gross Primary Production (GPP)	Количество јаглерод апсорбирано од атмосферата преку фотосинтеза.	The amount of carbon fixed from the atmosphere through photosynthesis.
бука	beech		
бунари за наводнување	irrigation wells		
буџетски период	budget period		
варовник	limestone		
вегетациска карта	vegetational map		
вегетациска покривка	vegetation cover		
вектори на болести	vectors of diseases		
вертикално и хоризонтално прераспределување	vertical and horizontal redistribution		

ветерни електрани	wind power plants	Ветерни електрани се електрани кои ја претвораат енергијата од ветрот во корисна форма на енергија, со употреба на турбини за производство на електрична енергија, ветерници за механичка енергија, ветерни пумпи за испумпување на вода или за одводување, или пак едра за придвижување на бродови.	Wind power plant is the power plant converting wind energy into a useful form of energy, by using wind turbines to make electrical power, windmills for mechanical power, windpumps for water pumping or drainage, or sails to propel ships.
вештачки ѓубрива	fertilizers		
видови	species		
видови отпорни на суша	drought resistant species		
винско грозје	wine grapes		
Виртуелен центар за климатските промени на Југоисточна Европа (SEEVCCC)	South East European Virtual Climate Change Centre (SEEVCCC)		
висока социјална ранливост	high social vulnerability		
високопланински појаси	high mountain belts		
високоризични периоди	high risk periods		
високостеблести шуми	high forrests		
вклучување на климатските промени во политиките на државата	climate mainstreaming	Земање предвид на климатските промени во други меѓународни или национални политики.	Taking climate change into account in other international or national efforts/policies.
вкупна инсталирана моќност	total installed capacity		
вкупни годишни врнежи	total annual precipitation		
влажност на почвата	soil moisture		

влекач	reptile		
внатрешна променливост	internal variability	<p>Променливоста на климата се однесува на промените на средната состојба и на другите статистички параметри (како на пример, на стандардните девијации, појава на екстремни временски настани итн.) на климата во сите временски и просторни рамки кои не се поединечни временски настани. Променливоста може да се должи на природните внатрешни процеси во климатскиот систем (внатрешна променливост) или на промените во природните или антропогените надворешни притисоци (надворешна променливост). Видете, исто така, климатски промени.</p>	<p>Climate variability refers to variations in the mean state and other statistics (such as standard deviations, the occurrence of extremes, etc.) of the climate on all temporal and spatial scales beyond that of individual weather events. Variability may be due to natural internal processes within the climate system (internal variability), or to variations in natural or anthropogenic external forcing (external variability). See also climate change.</p>
внатрешна стапка на поврат	Internal Rate of Return (IRR)		
вода за пиење	drinking water		
воден потенцијал	water potential		

воден стрес	water stress	Земјата е под воден стрес ако нема доволно достапната слатка вода во однос на водата што се повлекува и тоа претставува значително ограничување за развојот. Повлекувањата кои надминуваат 20% од обновливите извори вода се знак за водниот стрес.	A country is water-stressed if the available freshwater supply relative to water withdrawals acts as an important constraint on development. Withdrawals exceeding 20% of renewable water supply has been used as an indicator of water stress.
водна култура	aquaculture	Размножување и одгледување риби, школки и ракови, итн. или одгледување растенија за храна во посебни езерца	Breeding and rearing fish, shellfish, etc., or growing plants for food in special ponds.
водни ресурси	water resources		
водни/мочуришни екосистеми	aquatic/wetland ecosystems		
водостој (на реки)	stream water level		
водотек	streamflow	Вода во коритото на реката, обично изразена во м ³ sec ⁻¹	Water within a river channel, usually expressed in m ³ sec ⁻¹ .
возен парк	vehicle fleet		
Втор национален еколошки акциски план	Second national environmental action plan		
Втор национален план за климатски промени	Second National Communication on Climate Change (SNC)		
габи	fungi		
гасификација	gasification		
гасни горива	gaseous fuels		
гасовод	gas pipeline		

географски информатички систем (GIS)	geographic information system (GIS)		
геолошка стратиграфија	geological stratigraphy		
геоморфологија	geomorphology		
геотермален систем	geothermal system		
геотермална енергија	geothermal energy		
геотермални топлински пумпи	geothermal heat pumps		
гласијални езера	glacial lakes		
гласијални фази	glacial phases		
гласијално потекло	glacial origin		
глечер, ледник	glacier	<p>Маса на копнен лед што се движи надолу (преку внатрешна деформација и преку лизгањето на основата) и ограничена од топографијата што ја опкружува (на пр., страните на долината или врвовите што го опкружуваат); каменестата топографија е главното нешто што влијае врз динамиката и површинската косина на глечерот. Глечерот се одржува преку акумулирање на снегот на големите надморски височини, наспроти топењето на ледот на малите надморски височини или неговото влевање во морето.</p>	<p>A mass of land ice flowing downhill (by internal deformation and sliding at the base) and constrained by the surrounding topography (e.g., the sides of a valley or surrounding peaks); the bedrock topography is the major influence on the dynamics and surface slope of a glacier. A glacier is maintained by accumulation of snow at high altitudes, balanced by melting at low altitudes or discharge into the sea.</p>
Глобален фонд за животна средина	Global Environmental Facility (GEF)		

глобална површинска температура	global surface temperature	Глобалната површинска температура е просек во однос на некоја област на (а) површинската температура на океаните (односно, најголемиот дел од подповршинската температура во првите неколку метри од океаните) и (б) температурата на површинскиот воздух над копното на 1,5 м над земјата.	The global surface temperature is the areawighted global average of (i) the sea surface temperature over the oceans (i.e., the sub-surface bulk temperature in the first few meters of the ocean), and (ii) the surface air temperature over land at 1.5 m above the ground.
глобални климатски модели (GCMs)	global climate models (GCMs)		
глобални климатски промени	global climate changes		
глобално затоплување	global warming		
Години живот приспособени поради инвалидитет (DALY)	Disability Adjusted Life Year (DALY)		
годишен дозволен обем на сеча	annual allowed logging volume		
годишен раст	annual growth		
годишна стапка на развој	annual growth rate		
годишна честота на топлотни бранови	annual frequency of heat waves		
годишни времиња	seasons		
годишни врнежи	annual precipitation		
годишни култури	annual crops		
големина на популација	population size		
гориво произведено од отпад (RDF)	refuse derived fuel (RDF)		

горско континентално планинско климатско подрачје (1300-1650 м)	forest continental mountainous climate region (1300-1650m)		
град	hail		
градежен отпад	construction waste		
густо населени градови	densely populated cities		
даб	oak		
даб прнар	kermes oak		
даноци за јаглородот	carbon taxes	Видете даноци за емисија	See emissions tax.
денови со слана	frost days		
депонии	landfills		
депонии за отстранување цврст отпад (SWDS)	solid waste disposal sites (SWDS)		
дизел	diesel		
Директива за големи постројки за согорување	Large Combustion Plant Directive		
директни стакленички гасови	direct greenhouse gases (GHGs)		
дистрибутивни мрежи	distribution networks		
длабочински формации	deepwater formation	Се јавуваат кога морската вода се замрзнува во морски мраз. Локалното испуштање на солта и зголемувањето на густината на водата доведува до формирање солена студена вода, која потонува кон океанското дно.	Occurs when seawater freezes to form sea ice. The local release of salt and consequent increase in water density leads to the formation of saline coldwater that sinks to the ocean floor.
дневен температурен интервал	diurnal temperature range	Разлика меѓу максималната и минималната температура во текот на денот.	The difference between the maximum and minimum temperature during a day.

доброволен договор	voluntary agreement	Договор на меѓувладино тело со една или со повеќе приватни страни, како и унилатерално самообврзување кое е признаено од јавниот орган, за постигнување цели кои се однесуваат на животната средина или се насочени кон подобрување на квалитетот на животната средина повеќе од законските барања.	An agreement between a government authority and one or more private parties, as well as a unilateral commitment that is recognized by the public authority, to achieve environmental objectives or to improve environmental performance beyond compliance.
додадена вредност	value added	Нето-производ на некој сектор по собирање на сите производи и одземање на вложувањата.	The net output of a sector after adding up all outputs and subtracting intermediate inputs.
дозволи за емисија	emissions permit	Дозвола за емисија е право кое е непреносливо или со кое може да се тргува, доделено од властите (меѓувладина организација, централна или локална владина агенција на регионален (држава, на локално ниво) или секторски (одделна фирма) субјект за да емитира определено количество супстанција.	An emissions permit is the non-transferable or tradable allocation of entitlements by an administrative authority (intergovernmental organization, central or local government agency) to a regional (country, sub-national) or a sectoral (an individual firm) entity to emit a specified amount of a substance.
долгорочни климатски промени	long-term climate change		
долгорочни предвидувања	long-term projections		
долгорочни трендови	long-term trends		
домаќинства	households		
домаќинства со едно лице	single person households		

домашни животни	livestock		
достапност на водата за дрвјата	water availability for the trees		
дрвна биомаса	wood biomass		
државен завод за статистика	state statistical office		
држави што не се во Анексот Б	aon-Annex B countries/Parties	Државите што не се вклучени во Анексот Б на Протоколот од Кјото. Видете, исто така, држави вклучени во Анексот Б.	The countries that are not included in Annex B in the Kyoto Protocol. See also Annex B countries.
ѓубрење со азот	nitrogen fertilization	Засилено растење на растенијата преку додавање азотни соединенија. Во процените на ИПЦЦ ова обично се однесува на ѓубрење од антропогени извори на азот, како што се ѓубривата направени од човекот и азотните оксиди кои се испуштаат преку горењето на фосилните горива.	Enhancement of plant growth through the addition of nitrogen compounds. In IPCC assessments, this typically refers to fertilization from anthropogenic sources of nitrogen such as human-made fertilizers and nitrogen oxides released from burning fossil fuels.
евапотранспирација	evapotranspiration	Комбиниран процес на испарување од Земјината површина и на транспирација од растенијата.	The combined process of evaporation from the Earth's surface and transpiration from vegetation.
Европска агенција за животна средина	European Environmental Agency		
Европска енергетска заедница	European Energy Community		
европска црвена листа на податоци	European Red Data List		
европски геокапацитети	EU Geo Capacity		
Европски регистар на загадувачи и пренос на загадувачи	European Pollutant Release and Transfer Register - PRTR		

европско сценарио за информации за шумите (EFISCEN)	European Forest Information Scenario (EFISCEN)		
единица за доделено количество (AAU)	assigned amount unit (AAU)	Еднакво на 1 метрички тон на CO2 еквиваленти пресметани со користење на Глобалниот потенцијал за затоплување.	Equal to 1 tonne (metric ton) of CO 2 - equivalent emissions calculated using the Global Warming Potential.
унифициран метеоролошки набљудувачки систем	Unified Meteorological Monitoring System		
еколошки даноци	ecological taxes		
еколошки јавен превоз	eco-friendly public transport		
еколошки куќи	eco-houses		
еколошки минимум	ecological minimum		
еколошки полимерски композитни градежни материјали	eco-friendly polymer composite construction materials		
еколошки хиерархиски систем	ecological hierarchical system		
еколошко право	environmental law	Еколошкото право е колективен терм со кој се опишуваат меѓународните спогодби (конвенции), статуту, регулативи или вообичаени практики и национално законодавство (кога е применливо) чија цел е да се регулира интеракцијата помеѓу луѓето и природната средина, со цел да се намали влијанието предизвикано од човековите активности.	Environmental law is a collective term describing international treaties (conventions), statutes, regulations, and common law or national legislation (where applicable) that operates to regulate the interaction of humanity and the natural environment, toward the purpose of reducing the impacts of human activity.
екстракција	extraction		

екстракција на гас	gas extraction		
екстраполација	extrapolation		
еластичност (отпорност)	resilience	Количество промена што може да ја претрпи систем, а да не дојде до промена на неговата состојба.	Amount of change a system can undergo without changing state.
електрани	power plants		
електрани на гас	gas-fired power plants		
електрани на јаглен (термоелектрани)	coal-fired power plants		
електрани со комбиниран циклус (CCPPs)	combined cycle power plants (CCPPs)		
емисии на CO2 од мобилни извори	CO2 emissions from Mobile Combustion		
емисии на азотен диоксид (N2 O)	nitrogen dioxide (N2O) emissions		
емисии на азотен диоксид (N2O) од земјоделските почви	nitrogen dioxide (N2O) emissions from agricultural soil		
емисии на азотни оксиди (NOx)	Nitrogen oxides (NOx) emissions	NOx е генерички термин за група на високо реактивни гасови, кои содржат азот и кислород во различни износи.	NOx is the generic term for a group of highly reactive gases, all of which contain nitrogen and oxygen in varying amounts.
емисии на јаглерод диоксид (CO2)	CO2 emissions		
емисии на јаглерод моноксид (CO)	CO emissions		
емисии на метан (CH4)	methane (CH4) emissions		
емисии на метан (CH4) од депониите за отстранување цврст отпад	methane(CH4) emissions from Solid Waste Disposal Sites		

емисии на метан (CH ₄) од ентерична ферментација на домашните животни	methan (CH ₄) emissions from Enteric Fermentation in Domestic Livestock		
емисии на стакленички гасови (GHG)	Greenhouse gass emissions (GHG)		
емисии на стакленички гасови од меѓународниот воздухопловен сообраќај	greenhouse gasses (GHG) emissions from international aviation		
емисии на сулфур диоксид (SO ₂)	sulfur dioxide (SO ₂) emissions		
емисии од воздухопловството	emissions from aviation		
емисии од домаќинства	residential emissions		
емисии од согорување на горивата	fuel combustion emissions		
емисионен фактор	emission factor		
емисиони фактори специфични за земјата	country-specific emission factors		
емисиони фактори според тип на гориво	fuel-specific emission factors		
емисиони фактори според тип на гориво и видови фактори според вид на согорување	combustion-specific emission factors		
ендемични видови	endemics		
енергетска ефикасност	energy efficiency	Однос меѓу излезната енергија од процесот на конверзија или од системот и вложената енергија	Ratio of energy output of a conversion process or of a system to its energy input.
енергетска стратегија	energy strategy		
енергетски ефикасни возила	energy efficient vehicles		

енергетски карактеристики	energy performance		
енергија од ветер	wind power		
ентерична ферментација	enteric fermentation		
ентропија	entropy		
епидемија	epidemic	Ненадејно јавување во јасно поголем број од вообичаено очекуваниот, важи посебно за заразните болести, но исто така, се применува и за секоја болест, повреда или друго случување поврзано со здравјето што се јавува во ваквите избувнувања.	Occurring suddenly in numbers clearly in excess of normal expectancy, said especially of infectious diseases but applied also to any disease, injury, or other health-related event occurring in such outbreaks.
ерозија	erosion	Процес на отстранување и пренос на почва и камења преку изложување на временски непогоди, масовни разрушувања и дејства на порои, глечери, бранови, ветрови и на подземни води.	The process of removal and transport of soil and rock by weathering, mass wasting, and the action of streams, glaciers, waves, winds, and underground water.
ерозија на почвата	soil erosion		
ерозија од ветер	wind erosion		
ерозија од вода	water erosion		
екстремна топлина	extreme heat		
пакет на ЕУ за енергетика и клима	EU Energy and Climate Package		

еутрофикација	eutrophication	Процес преку кој некое водено тело (обично плитко) станува (било природно или преку загадување) богато со растворени хранливи материи со сезонски недостиг од растворен кислород.	The process by which a body of water (often shallow) becomes (either naturally or by pollution) rich in dissolved nutrients with a seasonal deficiency in dissolved oxygen
ефект на "прелевање"	spill over effect	Економски ефект врз други држави или сектори од национални или секторски мерки за ублажување. Во овој извештај не е направена процена на ефектите на "прелевање" врз животната средина. Ефектите на "прелевање" може да бидат позитивни или негативни и ги вклучуваат ефектите врз трговијата, врз "истекувањето" на јаглеродот, врз трансферот и врз ширењето на технологиии што не се штетни за животната средина, и врз други прашања	The economic effects of domestic or sectoral mitigation measures on other countries or sectors. In this report, no assessment is made on environmental spillover effects. Spillover effects can be positive or negative and include effects on trade, carbon leakage, transfer, and diffusion of environmentally sound technology and other issues.
ефект на отскок	rebound effect	Се јавува поради, на пример, подобрувањето на ефикасноста на моторите со што се намалува чинењето за возење еден километар; тој има непожелен ефект со тоа што поттикнува повеќе патувања.	Occurs because, for example, an improvement in motor efficiency lowers the cost per kilometer driven; it has the perverse effect of encouraging more trips.
жаришна точка	hotspot		
железни легури	ferro-alloys		

живеалиште	habitat	Особено опкружување или место каде што вообичаено живее организмот или видот; локално ограничен дел од вкупното опкружување.	The particular environment or place where an organism or species tend to live; a more locally circumscribed portion of the total environment.
живина	poultry		
животна средина	environment		
загадување	pollution		
загадување на воздухот	air pollution		
загадување од неточкести извори	non point-source pollution	Загадување од извори што не може да бидат дефинирани како дискретни точки, како што се областите за производство на земјоделски култури, на дрвото за градба, површинските рудници, одлагањето на отпадот и градежништвото. Видете, исто така, загадување од точкести извори.	Pollution from sources that cannot be defined as discrete points, such as areas of crop production, timber, surface mining, disposal of refuse, and construction. See also point-source pollution.
загадување од точкести извори	point source pollution	Загадување што резултира од некој ограничен, изолиран извор, како што е одводна цевка, канал, тунел, извор, контејнер, концентрирана исхрана на животните или од пловен објект. Видете загадување од неточкести извори.	Pollution resulting from any confined, discrete source, such as a pipe, ditch, tunnel, well, container, concentrated animal-feeding operation, or floating craft. See also non-point-source pollution.
загадувачи	pollutants		
загрозени растителни видови	endangered plant species		
заедници	communities		

заедничка земјоделска политика (CAP)	Common Agrocultural Policy (CAP)		
Закон за води	Law on Water		
Закон за животна средина	Law on Environment		
Закон за земјоделство и рурален развој	Law on Agriculture and Rural Development		
законодавство на ЕУ	EU acquis communautaire		
залихи	stock	Видете резервоар.	See reservoir.
Координација на информации за животната средина (CORINE)	Coordination of Information on the Environment (CORINE)	CORINE е европска програма започната во 1985 од страна на Европската комисија, чија цел е да собере информации во врска со животната средина, но во определени области кои се приоритетни за ЕУ (воздух, вода, почва, земјишна покривка, крајбрежна ерозија, биотопи исл). Од 1994, Европската агенција за животна средина (ЕЕА) ја интегрираше CORINE во својата работка програма.	CORINE is a European programme initiated in 1985 by the European Commission, aimed at gathering information relating to the environment on certain priority topics for the European Union (air, water, soil, land cover, coastal erosion, biotopes, etc.). Since 1994, the European Environment Agency (EEA) integrated CORINE in its work programme.
користење на шумите	forest utilisation		
крајречни живеалишта	riparian habitats		
криосфера	cryosphere	Составен дел од климатскиот систем кој се состои од снег, мраз и од пермафрост на и под површината на земјата и на океаните. Видете, исто така, ледници и ледени покривки.	The component of the climate system consisting of all snow, ice, and permafrost on and beneath the surface of the earth and ocean. See also glacier and ice sheet.
култури кои задржуваат азот	nitrogen fixing crops		
културно наследство	cultural heritage		

кумулативни емисии	cumulative emissions		
кумулативни трошоци за целокупниот систем	cumulative total system costs		
кумулативно намалување на стакленички гасови	cumulative GHG reduction		
Ла Ниња	La Nina	Видете Ел Нињо Јужна осцилација.	See El Niño Southern Oscillation.
лагунски арни системи	lagoon systems		
летни денови	summer days		
лизгање на земјиште	land slide	Маса материјал која се лизнала под дејство на гравитацијата, често потпомогната од водата кога материјалот е заситен; брзо движење на маса почва, камења или искршен материјал низ надолнина.	A mass of material that has slipped downhill by gravity, often assisted by water when the material is saturated; rapid movement of a mass of soil, rock, or debris down a slope.
листопадни видови дрвја	deciduous tree species		
лозја	vineyards		
Македонски информативен систем за шумски пожари (МКФФИС)	Macedonian Forest Fire Information System (MKFFIS)		
маларија	malaria	Ендемска или епидемска паразитска болест предизвикана од видот од родот на Пласмодиум (протозоа), а ја пренесуваат комарците од родот Анофелес; доведува до висока треска и до системски нарушувања, а усмртува приближно 2 милиони луѓе секоја година.	Endemic or epidemic parasitic disease caused by species of the genus Plasmodium (protozoa) and transmitted by mosquitoes of the genus Anopheles; produces high fever attacks and systemic disorders, and kills approximately 2 million people every year.
мали фарми	small farms		

маргинални трошоци за ублажување	marginal abatement costs		
матрица за ризици од влијанија	impact matrix of risks		
медицински отпад	clinical waste		
Меѓувладин панел за климатски промени	Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC)		
Меѓународна банка за обнова и развој (IBRD)	International Bank for Reconstruction and Development (IBRD)		
Меѓународна програма за соработка (ICP)	International Cooperative Programme (ICP)		
меѓународни бункери	international bunkers		
меѓународни стандарди за производи и/или за технологија	international product and/or for technology standards	Видете стандарди.	See standards.
меѓународни даноци за емисии/јаглерод/енергија	International emission/carbon/energy tax	Видете даноци за емисии.	See emissions tax.
меѓусекторски ангажман	inter-sectoral engagement		
меморирани емисии	memo items		
менување на горивото	fuel switching	Политика креирана за намалување на емисиите на јаглерод диоксидот преку премин кон горива со помала содржина на јаглерод, како на пример, од јагленот кон природниот гас.	Policy designed to reduce carbon dioxide emissions by switching to lower carbon-content fuels, such as from coal to natural gas.

мерач на плима	tide gauge	Опрема лоцирана покрај брегот (и на некои локации каде што морето е длабоко) што постојано го мери морското ниво во однос на соседното копно. Морското ниво измерено на овој начин и неговиот временски просек ги даваат емпириските релативни статистички промени на морското ниво.	A device at a coastal location (and some deep sea locations) which continuously measures the level of the sea with respect to the adjacent land. Time-averaging of the sea level so recorded gives the observed relative sea level secular changes.
мерење на потрошена топлина	heat metering		
мерки за адаптација	adaptation measures		
мерки за штедење на водата	water saving measures		
мерни станици	metering stations		
метеоролошка мрежа	meteorological network		
метеоролошки параметри	meteorological parameters		
метеоролошки радарски центри	meteorological radar centres		
метеоролошки станици	meteorological stations		
методологии од повисоко ниво	higher Tier methodologies		
механизам за технологии	technology mechanism		
механички третман (МТ)	mechanical treatment (MT)		
механичко-биолошки третман (МБТ)	mechanical and biological treatment (MBT)		
микро наводнување	micro irrigation		
микроклима	microclimate		
минерал	mineral		

Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство	Ministry of Agriculture, Forestry and Water Management		
Министерство за транспорт и врски	Ministry of Transport and Communications		
млекодајни	dairy		
мов	moss		
модел за биланс на водите	water balance model		
модел на општа циркулација (GSM)	General Circulation Model (GSM)	Видете климатски модел.	See climate model.
моделирање на ефектите од климатските промени	modelling the effects of climate change		
можни цели за ограничување или намалување на стакленички гасови	possible greenhouse gases emissions limitation/reduction targets		
можност	opportunity	Можност е ситуација или околност за намалување на меѓупросторот меѓу пазарниот потенцијал на некоја технологија или некоја практика и економскиот потенцијал, општествено-економскиот потенцијал или технолошкиот потенцијал.	An opportunity is a situation or circumstance to decrease the gap between the market potential of any technology or practice and the economic potential, socio-economic potential or technological potential.
можности без-жалење	no regret opportunities	Видете политики “без-жалење”.	See no-regrets policy.
мониторинг на полен	pollen monitoring		

Монте Карло алгоритам	Monte Carlo algorithm	Во компјутерската наука, алгоритмот Монте Карло е алгоритам на случајни вредности чие време на извршување е детерминистичко, но чиј резултат може да има грешка со определена веројатност.	In computing, a Monte Carlo algorithm is a randomized algorithm whose running time is deterministic, but whose output may be incorrect with a certain probability
мрежа на рано предупредување и реагирање	early warning network	Министерството за здравство и Институтот за јавно здравје воведоа мрежа на рано предупредување и реагирање (EwARN) врз база на клинички описи, со цел откривање епидемии. Во оваа мрежа учествуваат општите лекари од сите институции за здравствена заштита во примарното здравство. И покрај тоа што моментално не постои интегриран здравствен информатички систем, главни извори на информации во врска со здравството се Државниот завод за статистика (за податоци за морталитет); Институтот за јавно здравје (за податоци за морбидитет), Фондот за здравствено осигурување и регионалните центри за јавно здравје и здравствени установи.	The Ministry of Health and the Public Health Institute intriduced an early warning and response network (EwARN) based on clinical descriptions, in order to detect epidemics. Part of the network are all general practitioners in all primary health care institutions. Although currently there is no integrated health care information system, main sources of health related information are the National Statistics Office (mortality data); Public Helath Institute (morbidity data), Helath Insurance Fund and the regional public health centers and other health care institutions.
навлажнета органска материја	wetted organic matter		
наводнување со бразди	furrow irrigation		

наводнување со прскалки	sprinkler irrigation		
надворешна трговија	foreign trade		
надворешни притисоци	external forcing	Видете климатски систем.	See climate system.
назначен национален орган	Designated National Authority (DNA)		
највисоки средни месечни температури	highest mean monthly temperatures		
намалување на врнежите	decrease in precipitations		
намалување на загубите во дистрибутивната мрежа	distribution losses reduction		
намалување на ризициод катастрофи	disaster risk reduction		
наплата според потрошувачка	consumption based billing		
Национален акциски план	National Action Plan		
Национален комитет за климатски промени (NCCC)	National Climate Change Committee (NCCC)	Националниот комитет за климатски промени е платформа во која учествуваат многу засегнати страни, чија цел е да обезбеди поддршка на високо ниво и да дава насоки за глобалните политики за климатски промени во земјата.	The National Climate Change Committee is a platform in which many stakeholders are represented, which aim is to ensure high level support and to give directions on global climate change policies in the country.
Национален комитет за климатски промени и здравје	National Committee for Climate Change and Health		
Национален патоказ за воведување на систем за следење, известување и верификација на емисиите на стакленички гасови согласно системот за тргување со емисии во Република Македонија	Roadmap for introduction of the monitoring, reporting and verification of the GHG emissions under EU ETS in the Republic of Macedonia		

Национален план за управување со отпад	National Waste Management Plan (NWMP)		
Национален систем за прибирање податоци потребни за инвентарот на стакленички гасови	National system for GHG inventory data collection		
Национален совет за одржлив развој	National Council for Sustainable Development		
Национален центар за климатски технологии	National Climate Technology Centre and Network		
Национален план (комуникација) за климатски промени	National Communication on Climate Change	A document submitted in accordance with the Convention (and the Protocol) by which a Party informs other Parties of activities undertaken to address climate change. Most developed countries have now submitted their fifth national communications; most developing countries have completed their first national communication and are in the process of preparing their second.	A document submitted in accordance with the Convention (and the Protocol) by which a Party informs other Parties of activities undertaken to address climate change. Most developed countries have now submitted their fifth national communications; most developing countries have completed their first national communication and are in the process of preparing their second.
национална личност за контакт кон Рамковната конвенција на Обединетите нации за климатски промени (UNFCCC)	National Focal Point to the United Nations Framework Convention on Climate Change (UNFCCC)	Личност одговорна за комуникација со УНФЦЦЦ за теми поврзани со климатски промени. Во Македонија: Д-р. Теодора Обрадовиќ Грнчаровска, Државен советник во Министерство за животна средина и просторно планирање.	Person responsible for communication with the UNFCCC for matters related to climate change. In Macedonia: Teodora Obradovic Grncarovska PhD, State Counselor on Climate change in the Ministry of Environment and Physical Planning
Национална стратегија за адаптација на земјоделството кон климатските промени	National Strategy for Climate Change Adaptation in Agriculture		

Национална стратегија за адаптација на секторот здравство кон климатските промени	National Climate Change Health Adaptation Strategy		
Национална стратегија за биолошка разновидност	National Biodiversity Strategy		
Национална стратегија за енергетска ефикасност во Република Македонија до 2020	National Strategy for Energy Efficiency in the Republic of Macedonia till 2020		
Национална стратегија за земјоделство и рурален развој 2007-2013	National Agriculture and Rural Development Strategy 2007-2013		
Национална стратегија за инвестиции во животната средина	National Environmental Investments Strategy		
Национална стратегија за одржлив развој	National Strategy for Sustainable Development		
Национална стратегија за апроксимација во животната средина	National Environmental Approximation Strategy		
национални емисии по жител	national emissions per capita		
Национални назначени органи (NDEs)	Nationally Designated Entities (NDEs)		
национални паркови	national parks		
надворешен трошок	externality	Видете чинење на надворешните трошоци (екстерни трошоци).	See external cost.
негативни влијанија од климатските промени	negative climate change effects		
неквантифицирани активности за ублажување на климатските промени	non quantified mitigation actions		
неклиматски параметри	non climate parameters		

неконтролирана употреба на хемикалии и пестициди	uncontrolled use of chemicals and pesticides		
нелинеарност	non linearity	Процесот се нарекува “нелинеарен” кога нема едноставна пропорционална релација меѓу причината и последицата. Климатскиот систем содржи многу вакви нелинеарни процеси, поради што тој е систем со потенцијално многу сложено однесување. Таквата сложеност може да доведе до брзи климатски промени.	A process is called “non-linear” when there is no simple proportional relation between cause and effect. The climate system contains many such non-linear processes, resulting in a system with a potentially very complex behavior. Such complexity may lead to rapid climate change.
неметански испарливи органски соединенија (NMVOC)	Non Methane Volatile Organic Compounds (NMVOC)		
немлекодајни	non dairy		
неодговарачки климатски услови	unsuitable climate conditions		
неодржлива експлоатација	unsustainable exploitation		
неоргански системи	non organic systems		
непазарни влијанија	non market impacts	Влијанија што ги погодуваат екосистемите или човековата благосостојба, но не се директно поврзани со пазарните трансакции – на пример, зголемен ризик од прерана смрт. Видете и пазарни влијанија.	Impacts that affect ecosystems or human welfare, but that are not directly linked to market transactions—for example, an increased risk of premature death. See also market impacts.
неповолни климатски услови	unfavourable climatic conditions		

нерегулирана употреба на површинските и подземните води	unregulated use of surface and groundwater		
несемејни домаќинства	non family households		
нестандардни депонии	non compliant landfills		
нето производство на екосистем (NEP)	net ecosystem production (NEP)	Нето-добивка или нето-загуба на јаглерод од еден екосистем. НЕП е еднаков на нето-примарното производство минус јаглеродот загубен преку хетеротрофната респирација.	Net gain or loss of carbon from an ecosystem. NEP is equal to the Net Primary Production minus the carbon lost through heterotrophic respiration.
нето сегашна вредност (NPV)	net present value (NPV)		
нето-примарно производство (НПП)	net primary production (NPP)	Зголемувањето на растителната биомаса или на јаглеродот по единица земјиште. НПП изнесува бруто примарното производство минус загубениот јаглерод преку автотрофната респирација.	The increase in plant biomass or carbon of a unit of a landscape. NPP is equal to the Gross Primary Production minus carbon lost through autotrophic respiration.
неухранетост	undernutrition	Резултат од земањето недоволно количество храна за постојано задоволување на енергетските потреби, од слабата апсорпција и/или од слабото биолошко искористување на конзумираните хранливи материи.	The result of food intake that is insufficient to meet dietary energy requirements continuously, poor absorption, and/or poor biological use of nutrients consumed.
низински појас	lowland belt		
ниска социјална ранливост	low social vulnerability		
нисковискозни масла	low viscosity lubricants		
нискојаглеродни горива	low carbon fuels		

нискостеблести шуми	coppice forests		
нитрификација	nitrification		
обезбедување (хеџинг)	hedging	Во контекстот на ублажувањето на климатските промени, обезбедувањето се дефинира како балансирање меѓу ризиците од пребавно и од пребрзо дејствување и тоа зависи од ставот на општеството спрема ризиците.	In the context of climate change mitigation, hedging is defined as balancing the risks of acting too slowly against acting too quickly, and it depends on society's attitude towards risks.
обилни врнежи	heavy rainfall		
обновлива енергија	renewable energy		
обновливи извори на енергија	renewables	Енергетски извори кои се, во куси временски рамки мерено во однос на природните циклуси на Земјата, одржливи и што ги поразбираат нејаглеродните технологии, како што се сончевата енергија, хидроенергијата и ветерот, а исто така и јаглерод-неутралните технологии, како што е биомасата.	Energy sources that are, within a short time frame relative to the Earth's natural cycles, sustainable, and include non-carbon technologies such as solar energy, hydropower, and wind, as well as carbon-neutral technologies such as biomass.
обработлива почва	arable soil		
образование за климатските промени	climate change education		
огрев	firewood		
огревно дрво	wood fuel		
однос на мешање	mixing ratio	Видете молски делови.	See mole fraction.

одржлив развој	sustainable development	Развој што ги задоволува потребите на сегашноста, без да ја загрози способноста на идните генерации да ги задоволи сопствените потреби.	Development that meets the needs of the present without compromising the ability of future generations to meet their own needs.
одржливо земјоделство	sustainable agriculture		
одржливо прибирање податоци	sustainable data collection		
олово	lead		
оперативна цена за единица	operational unit price		
определување на цената на маргиналните трошоци	marginal cost pricing	Определување на цените на пазарните стоки и услуги на начин цената да е еднаква на дополнителните трошоци што настануваат од проширување на производството за една дополнителна единица.	The pricing of commercial goods and services such that the price equals the additional cost that arises from the expansion of production by one additional unit.
опсег на доверливост	confidence range		
опсег на температурата	temperature range		
општа циркулација	general circulation	Големи движења на атмосферата и на океаните како последица на диференцијалното затоплување на Земјата што ротира, со цел да се поврати енергетскиот баланс преку пренос на топлината и на импулс.	The large scale motions of the atmosphere and the ocean as a consequence of differential heating on a rotating Earth, aiming to restore the energy balance of the system through transport of heat and momentum.

органска аеросол	organic aerosol	Честички на аеросол составени пред се од органски соединенија, главно од С, Н и О и од помали количества други елементи (Charlson и Heintzenberg, 1995). Видете јаглеродна аеросол.	Aerosol particles consisting predominantly of organic compounds, mainly C, H, and O, and lesser amounts of other elements (Charlson and Heintzenberg, 1995). See carbonaceous aerosol.
органска материја	organic matter		
органски ѓубрива	organic fertilizers		
органски остаток	organic residue		
органски отпад	organic waste		
органски системи	organic systems		
органско земјоделство	organic farming		
органско производство	organic production		
оризови полиња	rice fields		
оросување	spraying		
Основен инвентар на емисии во воздухот (CORINAIR)	Core Inventory of Air Emissions (CORINAIR)		
основни метали	basic metals		
основни подрачја	core areas		
остатоци од посеви	crop residues		
остров на жештина	heat island	Област во урбана средина карактеризирана со амбиентални температури повисоки од оние на околината поради апсорпцијата на сончевата енергија од материјалите, како што е асфалтот.	An area within an urban area characterized by ambient temperatures higher than those of the surrounding area because of the absorption of solar energy by materials like asphalt.
отворено горење на отпад	open burning of waste		

отпад од индустријата за термичка обработка	waste from thermal processing industry		
отпадна топлина	waste heat		
отскок по ледениот период	post-glacial rebound	Вертикално движење на основите на континентите и на морското дно по снемумањето и намалувањето на ледените покривки - на пример, по последниот Глацијален максимум (пред 21.000 години). Отскокот е изостатско движење на копното.	The vertical movement of the continents and sea floor following the disappearance and shrinking of ice sheets—for example, since the Last Glacial Maximum (21 ky BP). The rebound is an isostatic land movement.
отстранување	disposal		
отстранување и согорување на комунален цврст отпад	disposal and incineration of municipal solid waste		
оцена на неизвесност	uncertainty estimation		
оцена на ранливоста	vulnerability assessment		
Оценување на економските влијанија од климатските промени	Assessing the Economic Impact of Climate Change		
очекувани кумулативни емисии	expected cumulative emissions		
очекувано траење на живот при раѓање	life expectancy at birth		

пазарен потенцијал	market potential	Дел од економскиот потенцијал за намалување на емисиите на стакленичките гасови или за подобрување на енергетската ефикасност што може да се постигне според прогнозираните пазарни услови, под претпоставка дека ќе нема нови политики и мерки. Видете, исто така, економски потенцијал, општествено-економски потенцијал, и технолошки потенцијал.	The portion of the economic potential for greenhouse gas emissions reductions or energy-efficiency improvements that could be achieved under forecast market conditions, assuming no new policies and measures. See also economic potential, socio-economic potential and technological potential.
пазарен потенцијал на ублажување	market mitigation potential	Потенцијал на ублажување кој се базира на трошоците за производство и сегашната вредност на идните парични износи (дисконтирање/дисконтна стапка) – кој ги рефлектира можностите на поединците и компаниите, кој може да се очекува дека ќе се случи според предвидувањата на пазарните околности, вклучувајќи постоечки политики и мерки, земајќи во предвид дека постојат лимитирачки бариери.	Mitigation potential based on private costs and private discount rates (reflecting the perspective of private consumers and companies), which might be expected to occur under forecast market conditions, including policies and measures currently in place, noting that barriers limit actual uptake
пазарно засновани поттикнувања	market based incentives	Мерките со кои се користат пазарните механизми (на пр., давачки и дозволи за емисија со кои може да се тргува) за да се намалат емисиите на стакленичките гасови.	Measures intended to use price mechanisms (e.g., taxes and tradable permits) to reduce greenhouse gas emissions.

палење	flaring		
патогени микроорганизми	pathogenic microorganisms		
педологија	pedology		
пермафрост, вечен мраз	permafrost	Постојано смрзнато земјиште што се јавува на места каде температурата се одржува под 0 °C неколку години.	Perennially frozen ground that occurs wherever the temperature remains below 0°C for several years.
песочни бури	sandstorms		
планински венци	mountain ranges		
планински екосистеми	mountain ecosystems		
планински појас	mountain belt		
планински потоци	mountain streams		
планктон	plankton	Водени организми што пловат или слабо пливаат. Видете фитопланктон и зоопланктон.	Aquatic organisms that drift or swim weakly. See also phytoplankton and zooplankton.
плански модел	planning model		
плодност (нагубрување) предизвикана од јаглерод диоксид CO ₂	CO ₂ fertilization	Видете плодност (нагубрување) предизвикана од јаглерод диоксидот (CO ₂).	See carbon dioxide (CO ₂) fertilization.
побарувачка на енергија	energy demand		
ниво на методологија	tier		
повратна врска	feedback	Видете климатска повратна врска.	See climate feedback.
површина под шуми	forest areas		
површинска рецесија	surface recession		
површински води	surface water		

површинско истекување	surface runoff	Површинско истекување е воден тек кој се јавува кога почвата е целосно заситена и вишокот вода од дожд, топење на сенгот или од други извори истекува од земјиштето.	Surface runoff is the water flow that occurs when the soil is infiltrated to full capacity and excess water from rain, meltwater, or other sources flows over the land.
повторно искористување на метанот	methane recovery	Метод според кој се заробуваат емисиите на метанот (на пр., од рудниците за јаглен или од депониите за смет), а потоа се користат повторно како гориво или за некоја друга економска цел (на пр., реинјектирање во резервоарите на нафта или гас)	Method by which methane emissions (e.g., from coal mines or waste sites) are captured and then reused either as a fuel or for some other economic purpose (e.g., reinjection in oil or gas reserves).
подземни води	groundwater		
подрачја за реставрација	restoration areas		
познати технолошки опции	known technological options	Упатува на технологии кои денес постојат во употреба или се во фаза на пробно користење. Тие не вклучуваат никакви други нови технологии кои побаруваат драстични технолошки пробиви.	Refer to technologies that exist in operation or pilot plant stage today. It does not include any new technologies that will require drastic technological breakthroughs
политика за животната средина	environmental policy		
полнење на подземните води	groundwater recharge	Процес преку кој надворешната вода се додава во зоната на заситување на аквиферот, директно во формацијата или преку друга формација.	The process by which external water is added to the zone of saturation of an aquifer, either directly into a formation or indirectly by way of another formation.
поплави	floods		

последователно одлучување	sequential decision making	Постепено одлучување што се стреми кон идентификување на краткорочните стратегии имајќи ги предвид долгорочните несигурности, преку вклучување дополнителни информации со текот на времето и преку правење попатни корекции.	Stepwise decision making aiming to identify short-term strategies in the face of long-term uncertainties, by incorporating additional information over time and making mid-course corrections.
потенцијал без жалење	no regrets potential	Видете политики “без-жалење”.	See no-regrets policy.
потенцијални мерки за адаптација	potential adaptation measures		
потопување	submergence	Пораст на нивото на водата во однос на копното така што областите на претходно суво копно стануваат потопени; тоа е резултат или на тонењето на копното или од порастот на морското ниво.	A rise in the water level in relation to the land, so that areas of formerly dry land become inundated; it results either from a sinking of the land or from a rise of the water level.
потрошувачка на вода	water consumption		
потрошувачка на енергија	energy consumption		
поттикнувања (поврзани со климата)	stimuli (climate related)	Сите елементи на климатските промени, вклучувајќи ги и просечните климатски карактеристики, климатската варијабилност и честотата и големината на екстремните настани.	All the elements of climate change, including mean climate characteristics, climate variability and the frequency and magnitude of extremes.
предвидени промени во температурата на воздухот	predicted changes in air temperature		
предели	landscapes		

прекурсори на пропионат	propionate precursors		
преносител	vector	Организам, како на пример инсект, што пренесува патогени организми од еден домаќин на друг. Видете, исто така, преносливи болести.	An organism, such as an insect, that transmits a pathogen from one host to another. See also vector-borne diseases.
преносливи болести	vector borne diseases	Болести пренесенувани преку организам преносител, како што е, на пример, комарецот или крлежот (на пр., маларијата, денга треската и леисхманиасис-от)	Disease that is transmitted between hosts by a vector organism such as a mosquito or tick (e.g., malaria, dengue fever, and leishmaniasis).
преносни мрежи	transmission network		
пречистителни станици	wastewater treatment plants		
приватни трошоци	private cost	Категории трошоци што влијаат врз одлучувањето на поединецот се нарекуваат приватни трошоци. Видете, исто така, општествени трошоци и вкупни трошоци.	Categories of costs influencing an individual's decision making are referred to as private costs. See also social cost and total cost.
примарни мерки за адаптација	primary adaptive measures		
приноси	yields		
приоритетни мерки за адаптација кон климатските промени	priority adaptation measures		
припишување	attribution	Видете откривање и припишување.	See detection and attribution.
природен прираст	natural increase		
природни катастрофи	natural disasters		
приспособливи земјоделски практики	adaptive agricultural practices		

приспособливост, адаптивност	adaptability	Видете способност за приспособување	See Adaptive capacity.
пробив на пазарот	market penetration	Пробив на пазар е делот од дадениот пазар кој е покриен со определена стока или услуга во некој момент.	Market penetration is the share of a given market that is provided by a particular good or service at a given time.
пробиотици	probiotics		
Програма за животната средина на Обединетите Нации (UNEP)	United Nations Environmental Programme (UNEP)	Програмата за животна средина на Обединетите нации (UNEP) е агенција на ОН која ги координира активностите поврзани со животната средина, и им помага на земјите во развој да спроведуваат политики и практики кои се безбедни за животната средина. Основана е како резултат на Конференцијата на ОН за човековата средина во јуни 1972 година и има седиште во Најроби, Кенија. UNEP исто така има шест регионални канцеларии и канцеларии во различни земји.	The United Nations Environment Programme (UNEP) is an agency of the United Nations that coordinates its environmental activities, assisting developing countries in implementing environmentally sound policies and practices. It was founded as a result of the United Nations Conference on the Human Environment in June 1972 and has its headquarters in the Gigiri neighborhood of Nairobi, Kenya. UNEP also has six regional offices and various country offices.
Проект за дигитализација на историски метеоролошки и климатски податоци (DARE)	Project to digitalize historical meteorological and climatological data rescue (DARE)		
проекти поврзани со истражување и развој во врска со климатските промени	Climate change-related Research and Development (R&D) projects		
Проектна канцеларија за климатски промени	Climate Change Project Office		

проекции за идни можни промени на климата	climate change projections		
производство на енергија	power generation		
производство на ориз	rice production		
промени во врнежите	precipitation changes		
промени во распространувањето	distribution changes		
промени во фенологијата	phenological changes		
просечна густина	average density	просечна густина	average density
просечна сума на растечки степен денови	average sum of growing degree days	Просечното акумулирање на топлина често се нарекува Растечки степен денови (Growing Degree Days (GDD)). Сумата на растечките степен денови се користи за разни споредби, помеѓу региони, помеѓу различни години и слично.	Average heat accumulation is often referred to as Growing Degree Days (GDD). The summation of daily GDD units can be used for a variety of things: comparing one region to another, comparing one season to another.
просечни врнежи	average precipitation		
просечни месечни температури	average monthly temperatures		
просечни температури на воздухот	average air temperatures		

просторни и временски рамки	spatial and temporal scales	Климата може да варира во голем број просторни и временски рамки. Просторните рамки може да бидат локални (помалку од 100 000 км ²), регионалните (100 000 до 10 милиони км ²) и континентални (10 до 100 милиони км ²). Временските рамки може да бидат сезонски и геолошки временски рамки (до стотици милиони години).	Climate may vary on a large range of spatial and temporal scales. Spatial scales may range from local (less than 100,000 km ²), through regional (100,000 to 10 million km ²) to continental (10 to 100 million km ²). Temporal scales may range from seasonal to geological (up to hundreds of millions of years).
просторно планирање	physical planning		
процена на адаптацијата	adaptation assessment	Постапка на идентификување опции за приспособување на климатските промени и нивно проценување според критериуми, како што се достапноста, придобивките, трошоците, ефективноста, ефикасноста и остварливоста.	The practice of identifying options to adapt to climate change and evaluating them in terms of criteria such as availability, benefits, costs, effectiveness, efficiency, and feasibility.
процена на ублажувањето	mitigation assessment		
процес на инвентаризација	inventory process	Процесот на инвентаризација на стакленички гасови подразбира броење на стакленичките гасови кои се испуштаат или отстрануваат од атмосферата во определен период.	A greenhouse gas inventory is an accounting of greenhouse gases (GHGs) emitted to or removed from the atmosphere over a period of time.
птици	birds		
пулвиометриски режим	pluviometric regimes		

пустина	desert	Екосистем со количество врнежи помало од 100 мм годишно.	An ecosystem with less than 100 mm precipitation per year.
пченица	wheat		
пченка	maize		
работна сила	workforce		
равенка на регресија	regression equation		
радионуклиди	radionuclides		
развивање способности / градење капацитети	capacity building	Во контекстот на климатските промени, развивање на капацитетите е процес на градење на технички вештини и институционални способности во државите во развој и во државите со економии во транзиција за да им се овозможи да учествуваат во сите аспекти на приспособувањето на климатските промени, на ублажувањето на климатските промени и на истражувањето во врска со климатските промени, како и на имплементацијата на Механизмите од Кјото и така натаму.	In the context of climate change, capacity building is a process of developing the technical skills and institutional capability in developing countries and economies in transition to enable them to participate in all aspects of adaptation to, mitigation of, and research on climate change, and the implementation of the Kyoto Mechanisms, etc.
разградлив органски јаглерод (DOC)	degradable organic carbon (DOC)		
разградлива органска содржина (DOC)	Degradable Organic Content (DOC)		
размени	trade offs		

Рамка за биофизичко моделирање (BioMA)	Biophysical Model Applications (BioMA) framework	BioMA – Апликација за биофизичко моделирање е модуларна софтверска платформа со која се вршат моделирања во однос на просторно дефинирана база на податоци. BioMA е изработена од JRC во последните години и во моментов се користи во студии/анализи за земјоделството и климатските промени во кои се врши биофизичко моделирање заеднички со Одделението за мониторинг на земјоделски ресурси во JRC.	BioMA – Biophysical Model Application is a modular software platform to run modeling solutions against a spatially defined database. BioMA has been developed at JRC in the last years and is currently used in studies/analysis on agriculture and climate change involving bio-physical modelling within the Monitoring Agricultural Resources Unit of JRC.
ранливи видови	vulnerable species		
ранливи живеалишта	vulnerable habitats		
ранливост	vulnerability	Границите до кои системот е подложен или не е во состојба да се справи со негативните ефекти од климатските промени, вклучувајќи ја и климатската променливост и екстремните климатски настани. Ранливоста е функција од карактерот, големината и стапката на климатските варијации на кои бил изложен системот, неговата чувствителност и неговата способност за приспособување.	The degree to which a system is susceptible to, or unable to cope with, adverse effects of climate change, including climate variability and extremes. Vulnerability is a function of the character, magnitude, and rate of climate variation to which a system is exposed, its sensitivity and its adaptive capacity.

распаѓање од прв ред (FOD)	First Order Decay (FOD)	ФОД методологијата (метода на распаѓање од прв ред) за пресметка на емисиите кои се создаваат поради отстранување на отпадот на депониите. Оваа метода ги зема предвид количините на отпад одложени на депонии во временски интервал од 50 години.	FOD methodology (first order decay method) is used in order to calculate the emissions generated due to disposal of waste on landfills. This method takes into consideration waste landfilled in the time interval of 50 years.
распаѓање на дрвото	wood decay		
расположливост на водни ресурси	availability of water resources		
распространување	distribution		
ниско јаглороден развој	low carbon growth		
растворувач	solvent		
растечки степен денови (GDD)	growing degree days (GDD)	Види просечна сума на растечки степен денови	See average sum od growing degree days
рачно наводнување	hand irrigation		
рбетници	vertebrates		
реален годишен обем на сеча	annual actual logging volume		
Шема на ЕУ за споделување на емисиите како дел од шемата за намалување на емисиите	EU effort-sharing scheme for emission reductions		
штетници	pests		

шума	forest	Тип на вегетација во кој преовладуваат дрвјата. Во светот се употребуваат многу дефиниции на изразот шума, одразувајќи ги разликите во биогеографските услови, општествената структура и во економијата. За разгледување на изразот шума и на сродните изрази, како што се пошумувањето, повторното пошумување и уништувањето на шумите, видете во Посебниот извештај за користење на земјиштето, промената во користење на земјиштето и за шумарството на IPCC (IPCC, 2000b).	A vegetation type dominated by trees. Many definitions of the term forest are in use throughout the world, reflecting wide differences in biogeophysical conditions, social structure, and economics. For a discussion of the term forest and related terms such as afforestation, reforestation, and deforestation. See the IPCC Special Report on Land Use, Land-Use Change, and Forestry (IPCC, 2000b).
шумарство	forestry	Одгледувањето и грижа за шумите	Development and care of forests.
шумски пожари	forest fires		
шумски ресурси	forest resources		
шумски екосистеми	forest ecosystems		
шумско земјиште	forest land		